

Onlajn naučni skup
COVID-19: sociodemografski procesi, izazovi i
posledice pandemije

Online scientific conference
COVID-19: sociodemographic processes,
challenges, and consequences of the pandemic

Marko Galjak ¹ 

¹Demographic Research Centre, Institute of Social Sciences
Belgrade, Serbia

Correspondence

Marko Galjak, Demographic Research Centre, Institute of Social Sciences, Kraljice Natalije 45, 11000 Belgrade, Serbia.
Email: galjak@gmail.com

1. SKUP

Naučni skup *COVID-19: sociodemografski procesi, izazovi i posledice pandemije* bio je jednodnevni, vanredni, onlajn naučni skup u organizaciji Društva demografa Srbije i Centra za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka u Beogradu. To je prvi skup u organizaciji Društva demografa Srbije koji je u potpunosti bio onlajn. Na skupu je prezentovan 21 rad. Dve trećine radova potiče iz Srbije, a čak trećina iz ostalih država bivše Jugoslavije i to: tri iz Makedonije, dva iz Hrvatske i po jedan iz Slovenije i Bosne i Hercegovine. Zvanični jezik skupa je bio srpski. Autori kojima srpski nije maternji jezik mogli su da prijave radove i na engleskom. Tu mogućnost su iskoristili autori tri rada.

Skup je bio podeljen u tri tematske sesije. Prva, i za tematiku skupa verovatno najvažnija, tema se odnosila na smrtnost usled pandemije virusa COVID-19. Nju su moderirali dr Ivan Marinković i msr Marko Galjak iz Centra za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka. Druga sesija je objedinila radove koji su se ticali uticaja pandemije na posebne populacione i društvene grupe. Tu sesiju su moderirale predsednica Društva demografa Srbije dr Mirjana Bobić, redovna profesorka Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i dr Mirjana Rašević, upravnica Centra za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka. Tema treće sesije bila je uticaj pandemije na migracije i tržište rada. Poslednju sesiju su moderirale dr Vera Gligorijević, vanredna profesorka Geografskog fakulteta i Marija Mucić, članica predsedništva Društva demografa Srbije. U svakoj od sesija bilo je po 7 radova, a izlagači su u proseku imali između 7 i 10 minuta da iznesu najvažnije nalaze svojih radova. Učesnici su pre samog skupa imali pristup proširenim apstraktima, pa su već mogli

da se upoznaju sa sadržajem radova i pre izlaganja.

Na kraju svake sesije bilo je prostora za diskusiju, a najviše se diskutovalo na kraju prve sesije. Jedan od razloga za to možda baš leži u činjenici da je mortalitet centralna demografska tema kada je pandemija u pitanju, ali postoji i potencijalni drugi razlog. Naime, centralno mesto u diskusiji nakon prve sesije zauzelo je pitanje kvaliteta, pouzdanosti i verodostojnosti podataka o smrtnosti izazvanoj virusom SARS-CoV-2 u Srbiji. U diskusiji je učestvovala i načelnica odeljenja vitalne statistike Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije, Gordana Bjelobrk, koja je razjasnila metodološke nedoumice i odgovorila na pitanja u vezi sa podacima o smrtnosti.

Radovi na skupu su bili veoma raznovrsni u svakom pogledu: geografskom, tematskom, metodološkom, ali i po pitanju kvaliteta. Iako demografski, skup je privukao pažnju i istraživača iz drugih disciplina.

2. PODACI KAO ALFA I OMEGA

Lajtmotiv cele konferencije predstavljali su podaci, te je njihova dostupnost diktirala okvir, metodologiju i izbor tema, čak i više nego što to inače važi za demografiju, nauku baziranu na kvantitativnim podacima.

Radovi na temu mortaliteta, ograničeni dostupnim podacima, metodološki su bili veoma slični, a naročito oni istraživača iz Srbije. Radovi iz zemalja Evropske unije (Slovenije i Hrvatske) su dali perspektivu koju radovi iz Srbije i Bosne i Hercegovine nisu mogli, baš zbog nedostatka podataka. Iako je pitanje podataka najzastupljenije bilo u izlaganjima iz Srbije, razlike u dostupnosti podataka najbolje oslikava jukstapozicija dva rada iz susjednih zemal-

ja. U radu iz Hrvatske Darija Mustača i dr. sa katedre za demografiju, Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, podaci o starosnoj strukturi umrlih omogućavaju detaljan uvid u umiranje u Hrvatskoj (što daje mogućnost predikcije), dok je rad iz Bosne i Hercegovine Aleksandra Majića i Draška Marinkovića sa Prirodno-matematičkog fakulteta iz Banja Luke, usled nedostataka podataka o starosti, (opravdano) fokusiran na moguća poređenja godišnjih podataka i na procentualne razlike (između država i godina). U diskusiji koja je bila itekako živahna, bilo je mnogo više slaganja nego što bi se to moglo očekivati.

Druga sesija koja je objedinila radove o posebnim populacionim i društvenim grupama bila je najraznovrsnija i najslobodnija sesija. Okupila je radove koji su se bavili problemima starih, rađanjem i socijalnom pravdom. Ono što je ovu sesiju razlikovalo od druge dve jeste odsustvo kvantitativnih metoda u prezentovanim radovima. Mogući razlog za to je što podaci potrebni za radove iz ove tematike dolaze sporije od vitalne statistike (na koju su se neki autori u ovoj sesiji donekle i oslanjali).

Sesija na temu ekonomskih efekata pandemije i migracija obuhvatila je dosta radova različitih okvira. Inovativno korišćenje novonastalih skupova otvorenih podataka o izrečenim merama samoizolacije, Vlaste Kokotović Kanazir i dr. iz Geografskog instituta „Jovan Cvijić” SANU predstavlja dobar primer kako otvoreni podaci mogu da služe u svrhu nauke, ali i snalažljivosti i spremnosti istraživača da prihvate nekonvencionalne podatke u svojim istraživanjima.

I pored toga što su podaci u demografiji često *sine qua non*, kvalitetni pregledni radovi su veoma značajni, naročito za skupove koji obuhvataju mnogo različitih tema jer autori koji nisu detaljno upozna-

ti sa specifičnim oblastima demografije mogu da se upoznaju sa najnovijim debatama i zaključcima. Primer takvog doprinosa jeste rad Jelene Predojević-Despić iz Centra za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka koja je na dobar način predstavila najnoviju literaturu i iznela svoje mišljenje o trenutnim i budućim radnim migracijama u svetlu pandemije.

3. ONLAJN PARADIGMA

U organizacionom smislu skup je protekao bez većih poteškoća. Korišćena je platforma zum (zoom) i skup je trajao pet sati i trideset minuta. Organizatori nisu podelili skup na paralelne sesije, već su sesije bile raspoređene sekvencijalno – jedna za drugom, uz kraće pauze. S jedne strane, to je značilo da su učesnici morali da provedu više vremena slušajući teme koje možda njima nisu interesantne. S druge strane, atricija tokom skupa je bila izuzetno niska, što pokazuje činjenica da je gotovo u svakom trenutku tokom skupa broj učesnika bio iznad 49 od ukupno 53 učesnika koja su se pojavila na skupu. To nam ukazuje na činjenicu da skup ne samo što je bio veoma dobro posećen (uzevši u obzir prethodne demografske skupove na ovim prostorima), već i na to da skup, i pored toga što je toliko dugo trajao, nije bio previše naporan za učesnike. Jedan od razloga za to jeste i onlajn paradigma, koja u velikoj meri olakšava praćenje celodnevnog skupa.

Jedna od velikih mana onlajn skupa jeste odsustvo umrežavanja, tj. prilike da se kolege upoznaju, vide uživo i razgovaraju o zajedničkim temama. Iako su organizatori ohrabivali korišćenje čet funkcionalnosti u okviru platforme zum i direktnu komunikaciju, onlajn barijera je

zasigurno uticala na odaljenost učesnika (Rich i dr. 2020). Jedan od glavnih ciljeva tradicionalnog skupa koji Društvo demografa Srbije organizuje u aprilu svake četvrtne godine upravo je stvaranje prilike da se svi demografi regiona vide uživo. U tom smislu, ovaj vanredni skup nije bio potpuno adekvatna zamena.

Budući da je zajednica istraživača koji se bave demografijom u Srbiji (i na celom prostoru bivše Jugoslavije) veoma mala, organizatori demografskih skupova često, u želji da privuku što veći broj radova, organizuju skupove sa prilično širokom tematikom. Tako je i ovaj vanredni skup na temu pandemije virusa korona pokušao da obuhvati sve demografske aspekte pandemije. Prednosti takvog pristupa su jasne – istraživači koji se bave različitim temama upoznaju se sa rezultatima istraživanja kojima se nisu ranije bavili (a koji mogu biti korisni). Mana je to što skupovi takvog tipa predugo traju, ako se radovi predstavljaju sekvencijalno. Možda je najbolje rešenje za buduće skupove da sesije za koje se utvrdi da će interesovati najveći broj učesnika posećuju svi učesnici, a manje popularne mogu ići paralelno. Neki vid paralelnog modaliteta je naročito koristan u novoj normalnosti onlajn skupova koji podrazumevaju snimanje sesija. Tako učesnici koje zanimaju sve sesije mogu pogledati snimak onih sesija kojima nisu prisustvovali.

Promocija snimka čitave konferencije, individualnih sesija, pojedinih izlaganja ili čak samo nezanimljivih kratkih segmenata u široj javnosti može biti dodatna vrednost onlajn skupa (Lortie 2020). Pri planiranju budućih konferencija potrebno je usmeriti resurse ne samo na objavljivanje zbornika radova sa skupa, već i na produkciju video-sadržaja i njihovu diseminaciju preko društvenih mreža i elektronskih medija.

Još jedan, često zanemareni, aspekt

prednosti onlajn skupova jeste njihova cena po životnu sredinu jer nema putovanja (Achakulvisut i dr. 2020; Saliba 2020). Samim tim može se postaviti i pitanje etičnosti organizovanja tradicionalnog naučnog skupa u poređenju sa onlajn skupom.

Vanredni onlajn skupovi poput ovog održanog 2021. godine imaju prednosti i mane, ali svakako nisu zamena za skupove uživo. Ipak, nema razloga da ubuduće ne zadržimo obe forme skupova. Tradicionalne skupove je i dalje moguće organizovati s vremena na vreme, a njihov primarni cilj bi bilo umrežavanje. Onlajn skupovi su postali normalni i opšteprihvaćeni, jako su jeftini (i po organizatore i po učesnike) i mogu se organizovati češće.

Skup *COVID-19: socio-demografski procesi, izazovi i posledice pandemije* pokazao je da i onlajn forma može imati sjajan odziv, posećenost i da može poslužiti svojoj primarnoj svrsi: razmeni saznanja.

LITERATURA

- Achakulvisut, T., Ruangrong, T., Bilgin, I., Van Den Bossche, S., Wyble, B., Goodman, D. F., & Kording, K. P. (2020). Improving on legacy conferences by moving online. *ELife*, 9, e57892. <https://doi.org/10.7554/eLife.57892>
- Lortie, C. J. (2020). Online conferences for better learning. *Ecology and Evolution*, 10(22), 12442–12449. <https://doi.org/10.1002/ece3.6923>
- Rich, S., Diaconescu, A. O., Griffiths, J. D., & Lankarany, M. (2020). Ten simple rules for creating a brand-new virtual academic meeting (even amid a pandemic). *PLOS Computational Biology*, 16(12), e1008485. <https://doi.org/10.1371/journal.pcbi.1008485>
- Saliba, M. (2020). Getting to grips with online conferences. *Nature Energy*, 5(7), 488–490. <https://doi.org/10.1038/s41560-020-0656-z>